

ՆՆՋԵՑԵԱԼՆԵՐՈՒ ՀՐԿԻԶՈՒՄԸ ԿԱՆՈՆԱԿԱՆ Է

Ճիշդ է որ արեգակը արեւելքէն կը ծագի, սակայն մարդկային ընկերութեան կեանքին մէջ յառաջ եկող նորաձեւութիւնները արեւմուտքէն կը յայտնուին, որոնց որոշ ժամանակ ետք կը հետեւի արեւելքը, երբեմն կոյր վստահութեամբ: Քիչ չէ թիւը անոնց, որոնք իրենց կտակին մէջ արձանագրել տուած են արդէն, որ իրենց մահէն ետք իրենց դիակը այրեն ու մոխրացնեն (*cremate*): Ոմանք տարիներ առաջ անցած են այդ ճամբէն, ու հիմա մոխրացած՝ ըստ իրենց փափաքին: Ուրիշներ՝ աւելի երիտասարդներ, սկսած են մտածել այդ մասին, ու կը ծրագրեն իրենց կտակին մէջ արձանագրել, յետ մահու իրենց մարմնին հրկիզումը:

Տեսնուած են ընտանիքներ, որոնք իրենց հրկիզուած հարազատի մարմնին մնացորդացը շիշի մը մէջ ամփոփած, թաղած են իրենց տան պարտէզին մէկ անկիւնը...: Եղած են դերասաններ, նշանաւոր եւ անուանի մարդիկ, որոնք փափաք յայտնած են յետ մահու հրկիզուիլ, եւ օդանաւէն ցանուիլ ովկիանոսի մէջ կամ իրենց ծննդավայր քաղաքին վրայ...: Պատմութիւնը կրնայ վկայել այնպիսի մարդոց մասին, որոնք ուզած են յետ մահու թափուիլ ովկիանոս, որպէս զի ձուկերուն «կեր» դառնալով ի վերջոյ բարիք մը կատարած ըլլան բնութեան: Երբեմն չարիքով լեցուն ամբողջ կեանք մը անցնելէ ետք, բարիք մը ըրած ըլլալու համար մարդիկ նոյնպիսի որոշումներու կը յանգին: Ի՞նչ կոչել այդպիսին, չարագործ թէ բարեգործ: Անհեթեթութիւններ՝ որոնց հեղինակները տարօրինակ նկարագրով մը միայն կարելի է բնորոշել, եթէ քիչ մ'ալ յառաջ անցնելով անհաւասարակ շիւտ մտքի մը

արդիւնք չհամարենք անոնց կատարած հաշուարկումները եւ առած որոշումները:

Մարդ եւ Աստուած փոխ յարաբերական կեանքի կանոններու անգուզական վերլուծող Պօդոս Առաքեալը կ'ըսէ. «Ձեր մարմինները տաճար են Աստուծոյ»: Տաճար՝ որուն պահապանը միայն կրնաս ըլլալ դուն իբրեւ մարդ: Տաճար՝ որուն մաքրամաքուր սրբութեամբ հսկողի դերին մէջ կրնաս ըլլալ միայն: Ահաւասիկ քրիստոնէական ըմբռնողութիւնը մարդուն, իր մարմինին հետ վարուեցողութեան կերպին:

Մեր լեզուի հարուստ բառապաշարին կը պարտինք այն գեղեցիկ բառը, որ մեր եկեղեցին կ'օգտագործէ մեռած անձերու համար, միանգամայն արտայայտելով մեր ժողովուրդին ունեցած խոր հաւատքը մեռելներու յարութեան: Մեր եկեղեցւոյ կողմէ մեռելներուն տրուած «ննջեցեալ» (հնացած) կոչումը, արտայայտիչ է այն յարգանքին, որ իբր քրիստոնեաներ ունինք մեր մեռելներուն նկատմամբ: Ճիշդ է, որ մարդկային մարմինը մահէն ետք պիտի փճանայ, հողայնանայ, մոխրանայ, բայց ինչո՞ւ ոչ բնական պայմաններու տակ: Ինչո՞ւ, կամ ի՞նչ պատճառով վայրագ եւ նոյնիսկ անարգական այս վերաբերմունքը մարդկային մեր մարմնին նկատմամբ, որ «Աստուծոյ Տաճար»ը ըլլալու կոչուած է:

Բազմազան պատճառներէն իւրաքանչիւրը իր «արդարանալիութեամբ», չի կրնար համոզիչ դառնալ դարերէ ի վեր շարունակուող բաղմանական այն յարգալից կերպին, որ հողածին մարդը դարձեալ կը վերադարձնէ հողին, «որմէ ստեղծուեցաւ»: Գերեզմանի հո՞ղ չունինք. բայց ահա աւելի՛

ծախսալից է հրկիզման գործողութիւնը: Հրկիզումը կը նախընտրենք, որովհետեւ անուանի մարդիկ՝ այդպէս ըրած են անցեալին: Մեր դիակին այրուիլն ու մոխրանալը կ'ուզենք, որովհետեւ տարածում գտած է այդ կերպը: Արդեօ՞ք կ'ենսոյ յորտով հետաքրքրուած կազմակերպութիւններու ղեկավարներուն հետ մտաժողով ենք որ երկրագունտը կրնայ գերեզմանատան վերածուիլ մօտ ապագային. բայց չէ՞ որ անհաշիւ դարերէ ի վեր կը թաւալի մարդկային կեանքը, կեանքէն մահ անցումով: Ժամանակը չէ՞ արդեօք որ «հովին ետեւէն մեր վագրը դադրեցնենք» ու դառնանք մեր արմատներուն՝ այն ընդունումներուն, որոնք մեր ժողովուրդը դիմացուցեր են դարերու փոփոխիկներուն ու ժամանակի փոշիին:

Հայաստանեայց եկեղեցւոյ պատմութեան բոլոր դարաշրջաններուն ալ եղած են հարցեր, որոնց համար գումարուած են ազգային եկեղեցական ժողովներ եւ առնուած են որոշումներ ու քանաձեւուած են համապատասխան կանոններ: Զիշդ է, որ այդ կանոնագրութեանց մէջ չկայ յօդուած մը, որ խօսի ննջեցեալներու հրկիզման մասին: Սակայն պէտք է մտախան ընել, որ քրիստոնէական ազգային եկեղեցիներու հաւատքը հիմնուած է ոչ միայն Ս. Գրքի ճշմարտութեանց վրայ, այլ նաեւ անցեալէն եկող աւանդութեանց եւ կենդանի խօսքին վրայ: Մեր եկեղեցին արեւելեան եկեղեցիներու այն ընտանիքին կը պատկանի, որ կառչած կը մնայ իր հայրերու աւանդութեանց, հակառակ այն իրողութեան, որ միջ-եկեղեցական այս դարուն, մեր եկեղեցին չ'արգիլեր ճանչնալ այլ եկեղեցիներու աւանդութիւնները: Լճացումի դարաշրջանը վերջ գտած է եկեղեցիներու պատմութեան մէջ, եւ քացուած զիրար ճանչնալու եւ մէկգմէկու

աւանդութիւնները սերտելու ժամանակաշրջանը:

Բազմակրօն եւ բազմամշակոյթ երկիրներու մէջ, օտար կրօններու կամ դաւանանքի եւ օտար ժողովուրդներու հետ շփման գալուն արդիւնքներէն մին կարելի է համարել, յետ մահու մարմնի հրկիզման տարածում գտած փափաքը: Կրօնական դաստիարակութեան պակասը եւ մեր եկեղեցւոյ ու ժողովուրդի պատմութեան մասին թոյլ ու աղօտ ծանօթութիւնը՝ դարձեալ կարեւոր պատճառներ են, հողի տակ թաղուելու փոխարէն հրկիզումը ցանկանալուն:

Մարդկային ազատութեան գաղափարին սխալ հասկացողութիւնն է՝ ամէն ինչ ընելու ազատութիւն ունենալը: Ազատ ծնած էակ մըն ես, բայց ոչ ազատ՝ ամէն ինչ ընելու: Սահմանաւոր ազատութիւն մը ունիս: Ուրիշ խօսքով ազատութեան սահմաններուն մէջ արգելափակուած ես իբրեւ մարդ: Այսպէս՝ ազատութիւն կը զգաս հարազատ տան մը մէջ հիւրընկալուելու, բայց դարձեալ, վայելած այդ ազատութեամբդ ազատութիւն չունիս ամէն ինչ ընելու այդ տան մէջ: Ազատ ես այնքան ատեն, որ ուրիշի մը ազատութիւնը չես շահագործեր: Որպէս հիւրեր կ'ապրինք այս կեանքին մէջ, նոյնիսկ մեր մարմինը շահագործելու ազատութիւնը չունենալով: Ֆիզիկական տեսակաւոր հիւանդութիւնները, ահա քրիստոնէական այս ըմբռնումին խախտումէն յառաջ կու գան: «Աստուծոյ Տաճար»ին պահապանն ես դուն եւ ոչ թէ տէրն ու տիրականը: Ոչ միայն հոգիդ, այլեւ ֆիզիկական մարմինդ բոլոր կամքովդ չէ՝ որ ստացած ես: Իրաւունք չունիս մարմնիդ հետ վարուելու այնպէս ինչպէս դուն կ'ուզես, այլ այնպէս՝ ինչպէս վայել է «Աստուծոյ Տաճար»ին: Փաստօրէն գիտես թէ ինչպէս, որոշ հարցերու պարագային,

ինչքան ալ անտեսես մարդոց ունենալիք տպաւորութիւնը ինչ մասին, դարձեալ կը մտահոգուիս եւ զգոյշ կ'ըլլաս հանրային հեղինակաւոր կարծիքը անաղարտ պահելու ինչ անձի մասին:

Հայաստանեայց Առաքելական եկեղեցւոյ համար կան մարտահրաւերներ, որոնց դէմ դիրքորոշուելու կամ անոնց համապատասխան որոշումներ կայացնելու անժամանցելի կացութեան առջեւ պիտի գտնուի ան: Սակայն ննջեցեալներու հրկիզման հարցը ամբողջութեամբ կարելի չէ մարտահրաւեր անուանել, որովհետեւ ազգային հասարակաց զգացողակաւորութեան (*common sense*) պակասին արդիւնքն է այն, որ մեր ազգին ցանուցրիւ, աշխարհով մէկ սփռուածութեան պարզ

մէկ հետեւութիւնն է: Մայրենի մեր եկեղեցին ազգային նկարագրիչ հայելին է: Այդ հայելին ջինջ մաքրութեան հսկողը պէտք է ըլլայ հայ մարդը իր ողջ կարողութեամբ: Հոգեկան կեանքի իրականութենէն, կամ Աստուծոյ վերահաս դատաստանէն ոչինչ կրնայ փոխել ննջեցեալին թաղմանական կերպը, ըլլայ ան հրկիզմամբ, փոսի մէջ թաղմամբ կամ յատուկ դարաններու մէջ գետեղմամբ: Սակայն իր աւանդութիւններով շնչող ու իր դարաւոր սովորութիւններով ապրող ժողովուրդի մը ըմբռնումներուն ծա՛նր հարուած հասցուցած կ'ըլլայ ան, երբ երկար ժամանակի վրայ դիտեմք անոր ընթացքը, յատկապէս սփիւռեան գաղութային պայմաններուն մէջ:

ԳՐԻԳՈՐ ՎՐԴ. ԶԻՖԹՃԵԱՆ